

ÎMBOGĂȚIREA MUNCII — PRODUCTIVITATE ȘI CALITATEA VIETII

În Biblie putem găsi într-o formă metaforică elegantă o întreagă filosofie a muncii și a locului acesteia în viața umană. Omul a fost pedepsit să-și obțină mijloacele necesare vieții „cu sudoarea frunții“. Munca înseamnă efort penibil, dureros adesea, un sacrificiu pentru o viață confortabilă. Este acest lucru inevitabil? Este o fatalitate ca munca să fie realizată „cu sudoarea frunții“?

Până în anii '60 organizarea sistemului industrial s-a fundat ferm pe o filosofie de tip taylorist. Unul dintre principiile fundamentale ale taylorismului este principiul muncii simplificate: o muncă simplă este mai eficientă decât o muncă complexă. În numele eficienței, muncile complexe au fost descompuse în activități mai simple, repartizate la muncitori diferiți. Linia de asamblare, pe care o găsim într-o formă clasică în întreprinderile de autoturisme, este întruchiparea unui asemenea principiu. Rațiunile acestui principiu sînt multiple: o productivitate mai ridicată datorită numărului redus de operații care pot fi ușor învățate, necesitatea unei forțe de muncă puțin calificate, pregătirea profesională necesară este minimă, caracterul substituibil al muncitorilor. Într-un fel s-a considerat că simplificarea muncii reprezintă o consecință directă a unui principiu mai general, responsabil de explozia industrială, și anume principiul diviziunii muncii. Filosofia simplificării muncii, în forme mai atenuate o găsim în proiectarea tuturor muncitorilor, la toate nivelurile ierarhice.

De mult a devenit evident faptul că muncile rezultate din aplicarea principiului muncii simplificate au marcate consecințe adverse asupra celui care le îndeplinește. Există o incompatibilitate între exercitarea unor asemenea munci și o personalitate complexă, dezvoltată. Aceste munci nu sînt pur și simplu plicticoase, ci ele constituie sursa a numeroase patologii. Muncile monotone, înalt repetitive s-au dovedit a fi asociate cu deteriorarea stării de sănătate, fizică și psihică, cu tulburări de comportament, dificultăți de integrare socială. Principiul muncii simplificate era considerat ca fiind complementul inevitabil al tehnologiei de tip preantamalist.

În anii '60, perioadă de dezvoltare economică și socială extrem de rapidă în întreaga lume, dar în mod special în țările din Occident, efectele negative ale practicării unor munci monotone, repetitive, slab calificate încep să devină tot mai

puțin tolerabile. Se deschide o prăpastie între viața tot mai colorată, diversă, stimulativă din afara muncii și timpul cenușiu al celor 8 ore de muncă. Decalajul calității vieții din afara muncii și calitatea vieții de muncă se adincește. Ca răspuns s-a cristalizat o nouă abordare a proiectării muncilor fundată pe principiul muncii îmbogățite. Munca trebuie umanizată, în sensul că ea trebuie să fie astfel încât să corespundă cât mai mult capacităților și aspirațiilor celor care o îndeplinesc. Visul unor munci „pe măsura omului”, care să reprezinte unul dintre importante surse de satisfacție în viață, a început să ia contururi practice. La baza acestei noi abordări stau câteva idei. În primul rând, un model uman. Dacă principiul muncii simplificate se fundează pe modelul lui homo economicus — singurul lucru care îl interesează pe om este câștigul, munca fiind considerată un simplu mijloc al obținerii acestuia —, principiul muncii îmbogățite se fundează pe modelul omului actualizator. Omul este o ființă activă. El are nevoie de activitate, dar nu de orice fel de activitate. O activitate sub nivelul capacităților reale este frustrantă. Dezvoltarea capacităților sale și actualizarea acestora în diferitele sfere ale vieții sale este una dintre necesitățile specific umane. În această viziune, pentru om munca nu reprezintă numai un mijloc pentru câștig, ci totodată o oportunitate de a fi el însuși, de a se realiza. O muncă inferioară capacităților sale, care nu-i oferă șansa dezvoltării sale umane, este, indiferent de condițiile exterioare în care se realizează, frustrantă. În al doilea rând, au început să se acumuleze argumente că principiul muncii simplificate este un mit lipsit de bază. Munca simplificată nu este în mod necesar mai eficientă decât munca complexă. Se pot imagina munci complexe care să fie cel puțin tot atât de eficiente ca muncile simple. Nu putem considera deci munca simplificată ca fiind singura modalitate de organizare la nivelul tehnologiei actuale. În condițiile acestei tehnologii se pot imagina și munci complexe care să prezinte o înaltă eficiență.

Nu este întâmplător faptul că mișcarea muncii îmbogățite s-a declanșat în unele dintre țările cele mai dezvoltate (țările nordice, S.U.A.), devenind populară rapid în toate țările industrializate. Sintem aici în prezența unei noi filosofii de organizare a muncii, cu largi implicații. Ea exprimă o nouă presiune asupra sferei muncii, venită de astă dată nu de la restricțiile pe care natura sau economia le impun, ci din partea logicii dezvoltării persoanei umane. Oamenii societății actuale acceptă cu tot mai multă greutate forme de viață mutilante, care îngustează manifestarea umană. Imaginarea unor munci complexe, interesante, reprezintă o importantă sursă de satisfacție umană, o modalitate necostisitoare de creștere a calității vieții. Pentru România, în pragul renașterii sale nu numai economice și politice, ci și sociale și culturale, promovarea princi-

piului muncii îmbogățite poate reprezenta o cale pentru reconstrucția muncii ca o sferă cu adevărat umană a vieții și prin aceasta o importantă metodă de creștere a productivității.

Pe plan internațional s-a acumulat multă experiență în îmbogățirea muncii. Sînt la ora actuală mii de întreprinderi care încearcă să promoveze variatele tehnici de îmbogățire a muncii. Revista noastră începe din acest număr prezentarea diverselor experiențe în îmbogățirea muncii.

CĂTĂLIN ZAMFIR